

آموزش زبان فارسی، فرصتی مغتنم برای گسترش فرهنگ ایرانی

* نگار داوری اردکانی

** طاهره محمودی

*** سمیه نواب

E-mail: n.davari@yahoo.com

E-mail: t.mahmoodi2008@gmail.com

E-mail: navab_so@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۰/۱۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۶/۲۰

چکیده

در عصر کنونی که با پدیده گریزناپذیر جهانی شدن در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی و فرهنگی روبرو هستیم، زبان به عنوان یکی از ابزارهای انتقال هویت فرهنگی یک جامعه نقش بسیار مهمی ایفا می‌کند. این مطلب ضرورت توجه به موضوع گسترش فرهنگ و هویت ایرانی به ویژه از طریق آموزش، زبان فارسی را به خوبی آشکار می‌کند. در این پژوهش آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان به عنوان یکی از راه‌های گسترش فرهنگ ایرانی مورد بررسی قرار گرفته است. در این راستا، با تمرکز بر نقش کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان در انتقال فرهنگ و هویت ایرانی به زبان‌آموزان غیر ایرانی به بررسی چند نمونه از این کتاب‌ها پرداخته شده است. حوزه بررسی این موضوع به سه کتاب آموزش زبان فارسی کانون زبان ایران تألیف مهدی ضرغامیان، سه کتاب آموزش زبان فارسی تألیف یدالله ثمره و یک کتاب درسی فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی تألیف تقی پورنامداریان محدود می‌شود. در این مقاله این کتاب‌ها از نظر کمیت و کیفیت پرداختن به موضوعات مربوط به فرهنگ ایرانی در جهت پاسخگویی به سه سؤال اصلی زیر مورد بررسی و تحلیل قرار گرفتند: ۱- چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی از طریق آموزش زبان فارسی قابل انتقال هستند؟ ۲- چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی در این هفت کتاب مورد توجه قرار گرفته است؟ ۳- به هر مؤلفه به چه میزان پرداخته شده است؟ نتیجه این پژوهش فهرست جامعی از مؤلفه‌های فرهنگ ایرانی است که از طریق آموزش زبان فارسی قابل انتقال می‌باشند. همچنین نقاط ضعف و قوت کتاب‌های مذکور از جنبه انتقال مؤلفه‌های فرهنگ ایرانی نیز ارائه شده است. نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده مؤلفان کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان قرار بگیرد.

کلید واژه‌ها: زبان فارسی، غیر فارسی‌زبانان، جهانی سازی، فرهنگ ایرانی، کتاب‌های آموزش زبان فارسی.

* استادیار گروه زبان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، نویسنده مسئول

** کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی دانشگاه شهید بهشتی

*** کارشناسی ارشد آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان دانشگاه شهید بهشتی

۱. مقدمه

در عصر حاضر به دنبال مطرح شدن موضوع مناقشه‌برانگیز جهانی شدن، مسأله صیانت از هویت ملی و فرهنگ بومی نمود تازه‌ای یافته است. بحران هویت در قرن حاضر و انعکاس گسترده آن در رسانه‌های ارتباط جمعی، صاحب‌نظران علوم انسانی را بر آن داشته است که برای رفع این نقیصه و برای هویت‌سازی و هویت‌یابی چاره‌ای بیاندیشند. از دیگر سو، در سال‌های اخیر فرآیند جهانی شدن در ابعاد مختلف اجتماعی سیاسی و فرهنگی ظهور کرده است و کشورها خواسته یا ناخواسته در معرض این پدیده قرار گرفته‌اند. کشورها متناسب با سیاست و خط مشی حکومت‌های خود در برابر این پدیده مواضع مختلفی گرفته‌اند. انعکاس گسترده این فرآیند در مطبوعات نیز به همین اندازه متفاوت بوده است؛ تا آنجا که به سختی می‌توان تعریف واحدی از جهانی شدن به دست داد. مارشال مک لوهان مفهوم دهکده جهانی را مطرح می‌کند و می‌گوید آینده جهان تحت تأثیر وسایل ارتباط جمعی خواهد بود. آنتونی گیدنز از اولین مفسران و متفکرانی است که در دهه ۸۰ میلادی به مقوله جهانی شدن به‌طور جدی توجه کرد. وی دوران مدرن را به دو مرحله تقسیم می‌نماید: مدرنیته دوره اول که تا دهه ۶۰ میلادی به طول انجامید و مدرنیته دوره دوم که از دهه شصت میلادی آغاز شده و تا به امروز ادامه دارد. با وجود تمام این اختلاف نظرها آنچه در مورد این پدیده به وضوح مشاهده می‌شود این است که همه کشورها و حتی دوردست‌ترین مناطق نیز در معرض این پدیده قرار دارند و شدت و ضعف آن بستگی به ایدئولوژی و مواضع هر کشور دارد. در این مقاله، با توجه به جایگاه ویژه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان به عنوان یکی از ابزارهای گسترش فرهنگ و هویت ملی به بررسی منتخبی از کتاب‌های درسی آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان از جنبه انتقال مؤلفه‌های فرهنگی و هویتی ایرانی می‌پردازیم. نویسندگان این مقاله بر این اعتقاد هستند که شناسایی مؤلفه‌های هویت ملی و گنجاندن صحیح آن در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به فارسی‌زبانان و غیر فارسی‌زبانان، یکی از راه‌های انتقال و گسترش فرهنگ و هویت ایرانی است که می‌تواند در دراز مدت منجر به هویت‌سازی و بازسازی هویت در فارسی‌زبانان و حفظ و گسترش فرهنگ ایرانی در میان غیر فارسی‌زبانان گردد. پژوهش حاضر می‌کوشد نه تنها مؤلفه‌های فرهنگی قابل انتقال از طریق کتب آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان را مشخص نماید بلکه مؤلفه‌های فرهنگی مورد استفاده در هر یک از کتاب‌ها و میزان پرداختن به هر یک را در بخش‌های مختلف کتاب‌های

بررسی شده آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان مورد توجه قرار دهد تا با انجام این مهم نقاط قوت و ضعف آن را براساس کیفیت و کمیت پرداختن به مؤلفه‌های فرهنگ ایرانی و انتقال آنها به غیر ایرانیان مورد بحث قرار دهد و فهرست جامعی از مؤلفه‌های فرهنگ ایرانی قابل استفاده در امر آموزش زبان ارائه نماید. روش انجام این پژوهش کتابخانه‌ای است و در چارچوب نظری نسبت زبانی ارائه شده است. به این ترتیب، پژوهش حاضر می‌کوشد تا به سه سؤال اصلی زیر پاسخ دهد:

۱. چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی از طریق آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان قابل انتقال هستند؟
۲. چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی در این هفت کتاب آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان مورد توجه قرار گرفته است؟
۳. کتاب‌های مورد بررسی این مقاله هر مؤلفه هویت ایرانی را به چه میزانی مورد توجه قرار داده‌اند؟

فرضیه‌های عمده این پژوهش نیز عبارتند از:

۱. مؤلفه‌هایی که زبان، صوت، تصویر و یا تلفیق آن دو هستند می‌توانند از طریق کتاب‌های آموزش زبان فارسی انتقال پیدا کنند.
۲. کتاب‌های آموزش زبان فارسی تمامی مؤلفه‌های اصلی هویت ملی را پوشش داده‌اند ولی توجه به زیر مؤلفه‌های هویت ملی در این کتاب‌ها ضروری است.
۳. کتاب‌های مورد بررسی تنها به برخی از مؤلفه‌های هویت ملی پرداخته‌اند و مؤلفه‌های فرعی‌تر از دید این کتاب‌ها دور مانده است.

۲. مروری بر پیشینه ادبیات

لزوم توجه به فرهنگ در آموزش زبان در دهه نود میلادی مطرح شد. مطرح شدن علوم شناختی در دهه شصت و استفاده از آن در امر آموزش زبان را می‌توان نقطه شروع کاربرد فرهنگ در متون آموزشی زبان دوم دانست. در باب فرهنگ و آموزش زبان می‌توان از اثر حمید محمدخانی (۱۳۷۷) تحت عنوان بررسی نقش آموزش زبان فارسی در تبیین فرهنگ ایران اسلامی نام برد که نویسنده در آن فرهنگ را پیامی می‌داند که به کمک زبان می‌تواند انتقال پیدا کند. زبان در این مهم نقش واسطه را ایفا می‌نماید. او برای انتقال پیام به مخاطب، چهار عامل پیام دهنده، وسیله انتقال پیام، هدف از ارسال پیام و پیام گیرنده را مؤثر می‌داند و در مقاله خود به شرح هر یک از این عوامل

می‌پردازد. نژاد معصوم و حقانی (۱۳۸۵) نیز در باب اهمیت فرهنگ در آموزش زبان دوم تا آن حد پیش می‌رود که توانایی بین فرهنگی را در ردیف بعد از مهارت‌های چهارگانه قرار می‌دهد و آن را مهارت پنجم برمی‌شمرد. او در مقاله خود اینترنت را ابزار مهمی برای ایجاد و تعمیق مهارت بین فرهنگی در امر آموزش زبان می‌داند و چهار محتوا را به‌عنوان شاخص مشترک در همه پرسش‌نامه‌های تهیه شده برای ارزیابی درس‌های ارائه شده در بستر اینترنت برمی‌شمرد که محتوا را یکی از چهار محوری معرفی می‌کند که از طریق امکانات فنی موجود در اینترنت و در قالب صوت، تصویر و یا ترکیب آنها مؤثر واقع می‌شود.

هویت مجموعه‌ای از خصوصیات و ویژگی‌های منحصر به فرد یک فرد یا گروه است که آن فرد یا اجتماع را از فرد یا اجتماعی دیگر متمایز می‌کند. آگاهی از هویت، شناسایی فضایل انسانی است و به ویژه در اسلام و مکاتب الهی هویت‌یابی یکی از راه‌های شناخت پروردگار تلقی می‌شود که موجب کمال و تعالی انسان است. ناتوانی انسان در بازیابی هویت خود، بحران هویت را در پی دارد. بحران هویت عبارت از وضعیتی است که فرد یا جامعه هوشیاری و آگاهی لازم را نسبت به خود از دست بدهد و حالت مردد و ناپایدار به خود بگیرد (ربانی، ۱۳۸۱: ۲۱). هویت را به دو دسته هویت فردی و اجتماعی طبقه‌بندی می‌کنند. این دو نوع هویت نه به‌صورت جدا از یکدیگر بلکه ملازم یکدیگرند. هویت اجتماعی نیز خود سنگ بنای هویت ملی است. کارشناسان عوامل تشکیل دهنده هویت فردی را خانواده، قشر و طبقه اجتماعی، گروه دوستان و نیز آموزش‌هایی می‌دانند که فرد در زندگی کسب می‌کند. هویت اجتماعی نشأت گرفته از جایگاه و تعلق فرد به جامعه است و برخی هویت‌های خردتر مثل هویت جنسی، نژادی، قومی، طبقاتی، منطقه‌ای، ملی و فراملی را زیر عنوان هویت اجتماعی قرار می‌دهند (پرچکانی، ۱۳۸۵).

۲-۱. هویت ملی

ربانی (۱۳۸۱: ۸۸) هویت ملی را این‌گونه تعریف می‌کند:

هر ملتی که از دیر باز در سرزمینی مشخص استقرار یافته و طی تاریخ خود مجموعه علائق و ویژگی‌های منحصر به فرد داشته که موجب تشخیص یافتن آن از ملت‌های دیگر گردیده، این ویژگی را هویت ملی می‌گویند. هویت ملی یک کشور چیزی نیست که یک شبه به دست آمده باشد بلکه عقاید آداب و رسوم پذیرفته شده و تصورات اجتماعی آن ملت در طول اعصار و قرون متمادی است که به تدریج هویت

ملی آن مردم را به وجود آورده است. بنابراین هویت ملی یک ملت ریشه در تاریخ و فرهنگ آن کشور دارد.

اگرچه، وجود دو واژه ایرانی و انیرانی در دوران باستان نشان از وجود مفهوم هویت ملی در ذهن ایرانیان باستان دارد، شاید آغاز بحث هویت ملی ایران را بتوان از دو قرن پیش: یعنی از اوائل عصر قاجار و به ویژه از زمان انقلاب مشروطه و تحت تأثیر ناسیونالیسم اروپایی و اوج آن را در انقلاب اسلامی دانست. در مورد مؤلفه‌های هویت ملی، اندیشمندان علوم انسانی دیدگاه‌های متفاوتی دارند. جغرافیا یعنی «سرزمین مشترک» و نیز تاریخ مشترک از جمله مؤلفه‌های اساسی هویت ملی تلقی می‌شوند. در علوم سیاسی بر ساختار سیاسی مشترک، ملیت و یا جامعه مدنی بومی تأکید می‌شود و در علوم اجتماعی دین مشترک، زبان مشترک، آداب و رسوم مشترک را از جمله عناصر اصلی هویت می‌دانند. در فلسفه، بیشتر بر وحدت فرهنگی و تاریخ مشترک، و در روانشناسی اجتماعی نیز به «ما» و احساسات مشترک و آگاهی جمعی تأکید می‌شود (افروغ و احمدلو، ۱۳۸۱: ۱۱۳). صنیع اجلال در کتاب «درآمدی بر فرهنگ و هویت ایرانی» هویت ملی را پدیده‌ای ترکیبی دانسته و ابعاد مختلفی برای آن برمی‌شمرد: بعد اجتماعی، بعد تاریخی بعد جغرافیایی، بعد سیاسی، بعد فرهنگی و بعد زبانی (صنیع اجلال، ۱۳۸۴: ۱۰۵). برخی دیگر به بعد دینی هویت نیز اشاره می‌کنند (شاه‌نقی، ۱۳۸۷).

شیخ‌آوندی در این بحث عوامل همگرایی فرهنگی را چنین معرفی می‌کند:

هم کشوری، هم زمانی، هم دولتی، هم کیشی، هم زبانی، پول واحد، وحدت مقیاس اندازه‌گیری، شناسنامه واحد شهروندان، پرچم و سرود ملی (شیخ‌آوندی، ۱۳۸۰: ۶۲).

ربانی معتقد است که چون بحث هویت ایرانی به طور کلی در تقابل با غرب یا جهان مدرن امکان طرح یافته است، در برهه‌های مختلف زمانی و به اقتضای شرایط اقتصادی و سیاسی حاکم بر جامعه ما از یک‌سو و فضای جهانی از سوی دیگر به شکل‌های گوناگون تفسیر شده است: زمانی به شکل میهن‌پرستی افراطی و زمانی به صورت یک ابزار سیاسی در دست حاکمان وقت، در دوره‌ای به‌عنوان ایده‌ای باستان‌گرایانه در مخالفت با اسلام و تبلیغ زرتشتی‌گری و در مقطعی از زمان به‌عنوان مقابله با کمونیسم شرقی یا استعمار غربی در جهت احقاق حقوق ملت نقش ایفا کرده است (شیخ‌آوندی، ۱۳۸۰: ۱۰). باستانی‌پاریزی در سخنرانی خود در دانشگاه لندن از هفت مقطع هویتی در تاریخ ایران نام می‌برد: مقطع اسکندری در دوران سلوکی، مقطع احیای دوران اردشیری در دوران سامانی، مقطع پیروزی اسلام از سال ۱۸ هجری

قمری، مقطع امپراطوری ترکمانان سلجوقی، مقطع چنگیزی و تیموری، مقطع صفویه، مقطع ارتباط با غرب) (باستانی، ۱۳۸۷: ۳۲۶).

۲-۲. مؤلفه‌های فرهنگ و هویت ملی

عوامل مختلفی در تشکیل هویت ملی یک ملت دخالت دارند، مثلاً در بعد فرهنگی می‌توان از شاخص‌های مهمی همچون آیین و سنت‌ها، جشن‌ها و اعیاد و فرهنگ عامه، ارزش‌های سنتی، لباس و طرز پوشش، معماری بناها و مکان‌ها، رسوم، عرف، هنرهای ملی و بومی نام برد. البته نمی‌توان گفت هر کدام از آنها به تنهایی شاخص هویت ملی ایرانی است (نامدار طالشانی، ۱۳۸۱: ۱۵۴). این عوامل در مجموع تشکیل دهنده هویت یک ملت هستند و به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند: دسته اول عناصر نژادی، جغرافیایی، تاریخی و خط و زبانند که به شکل و صورت ملیت تلقی می‌شوند و دسته دیگر که همان عوامل فکری، اعتقادی و فرهنگی هستند و ماده و محتوای ملیت را تشکیل می‌دهند (شاه‌نقی، ۱۳۸۷: ۲۵). نگرش سنجی داوری (۱۳۸۶) در خصوص نمادهای هویت ملی در شهر تهران نشان می‌دهد که مؤلفه‌های بسیاری در ساخت هویت ملی دخیل‌اند. فهرست این مؤلفه‌ها به ترتیب اولویت به قرار زیرند:

- ۱- فرهنگ، ۲- خصوصیات اخلاقی، ۳- شناسنامه و هویت ایرانی، ۴- آثار باستانی، ۵- اساطیر ایرانی، ۶- پرچم، ۷- ورزش‌های باستانی و ملی، ۸- دین، ۹- قومیت، ۱۰- جغرافیا و مکان‌ها، ۱۱- اقتصاد، هنر، ۱۲- زبان فارسی، ۱۳- ادبیات، ۱۴- علم و صنعت، ۱۵- تاریخ و تمدن، ۱۶- مشاهیر ایرانی، ۱۷- سیاست

۳-۲. رابطه زبان و هویت ملی

زبان به‌عنوان ابزاری برای بیان اندیشه جزئی از میراث مکتوب و شفاهی یک ملت است. مثلاً ادبیات بخش مهمی از فرهنگ و هویت ملی یک کشور را تشکیل می‌دهد. در واقع، بخش مهمی از فرهنگ هر ملت را می‌توان از طریق زبان آن ملت انتقال داد، چون زبان به‌عنوان وسیله‌ای برای برقراری ارتباط در سطح جامعه، خود یکی از عوامل بیان و تولید فرهنگ و اندیشه است. برخی زبان را وسیله‌ای برای اندیشیدن، خلق جهان‌بینی، عمل اجتماعی، هویت اجتماعی و شکل‌دهی به روابط خرد و کلان در جوامع و با زمان‌های گذشته، حال و آینده می‌دانند (همتی، ۱۳۸۷: ۱۵). مجتهدی (۱۳۸۴) عوامل شکل دهنده هویت ملی در بعد زبانی را به چهار مؤلفه زیر می‌داند:

- ادبیات علمی، فلسفی و سیاسی و نیز شخصیت‌های فلسفی، ادبی، علمی و مانند آن
- آثار منظوم ادبی و داستانی و شخصیت‌های نقش‌آفرین آنها
- ادبیات عامه، - زبان رایج

۲-۴. هویت ملی و فرهنگ و ضرورت انتقال آنها به غیر فارسی‌زبانان

قیصری در تعریف فرهنگ می‌گوید فرهنگ مجموعه‌ای است از آداب، رسوم، سنن و شیوه‌های زندگی که حیات فردی و اجتماعی را هدفمند، جهت دار و دارای معنا می‌سازد (قیصری، ۱۳۸۶: ۵۳). فرهنگ یکی از سه مؤلفه تشکیل دهنده هویت ملی است (داوری اردکانی، ۱۳۸۶: ۲۰). فرهنگ یک جامعه به آن جامعه هویت می‌بخشد و اگر جامعه و خانواده‌ها نتوانند فرهنگ خود را بشناسند و آن را به نسل بعد و جوامع بیگانه انتقال دهند آن جامعه هویت و موجودیت خود را از دست می‌دهد و در برابر فرهنگ مهاجم بیگانه مغلوب می‌شود. پس می‌توان گفت که با انتقال فرهنگ، هویت ملی نیز انتقال می‌یابد و زبان یکی از مهم‌ترین ابزارهای انتقال هویت و به تبع آن انتقال فرهنگ ایرانی است و ضرورت انتقال زبان، انتقال فرهنگ آن جامعه است.

۳. چارچوب نظری

نظریه نسبیت زبانی ریشه‌های عمیقی در سنت‌های اروپایی دارد. برای مثال در انگلستان می‌توان از آثار لاک^۱، در فرانسه از آثار کوندیاک^۲، در آلمان از آثار هامان^۳ در اواخر قرن هفدهم و اوائل قرن نوزدهم نام برد. نظریه نسبیت زبانی در اوائل قرن بیست میلادی شکل جدیدی به خود گرفت. این تغییر را می‌توان اغلب در آثار ادوارد ساپیر و بنجامین لی ورف به خوبی مشاهده کرد. نظریه نسبیت زبانی این بحث را مطرح می‌کند که چگونه زبان بر شیوه تفکر ما در مورد واقعیت جهان تأثیر می‌گذارد. تأثیرهای بالقوه می‌توانند در سه سطح طبقه‌بندی شوند (لوسی، ۱۹۹۶). سطح نشانه‌شناسی که به این بحث می‌پردازد که چگونه یک زبان طبیعی (در مقابل زبان نشانه‌ای) تفکر را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سطح ساختاری به این مطلب می‌پردازد که چگونه صحبت کردن به یک یا دو زبان طبیعی خاص بر زبان تأثیر می‌گذارد که معمولاً این سطح را به نسبیت زبانی ارتباط داده‌اند. سطح سوم سطح کارکردی است که به تأثیر استفاده خاص از زبان، مثلاً استفاده آموزشی، بر طرز تفکر می‌پردازد. با وجود تاریخچه طولانی این نظریه

1. Locke

2. Condillac

3. Hamman

پژوهش‌های تجربی کمی در مورد آن انجام شده است. این دیدگاه‌ها به سه نوع تقسیم می‌شوند: ساختارمحور، دامنه‌محور و رفتارمحور. دیدگاه ساختارمحور به رابطه تفاوت‌های زبانی و تفکر می‌پردازد. دیدگاه دامنه‌محور به واقعیت تجربه شده^۸ و تفاوت زبان‌های مختلف در کدگذاری آن می‌پردازد. دیدگاه رفتارمحور نیز به بحث‌های عملی و زبان می‌پردازد (لوسی، ۱۹۹۷). علی‌رغم تنوع نظری در نظریه نسبیت زبانی نقطه مشترکی در همه این نظریه‌ها به چشم می‌خورد. یعنی همه آنها توافق دارند که ویژگی‌های یک زبان خاص تأثیر خاصی بر نوع تفکر گویش‌وران آن زبان در مورد واقعیت دارد. با توجه به مطالبی که در بالا به آن اشاره شد هر زبان خاص طرز تفکر (فرهنگ) خاصی را در گویشوران آن زبان ایجاد می‌کند و اساساً زبان و فرهنگ مقوله‌هایی جدایی‌ناپذیر هستند. پس در امر آموزش یک زبان نیز نمی‌توان زبان را بدون در نظر گرفتن فرهنگ آن جامعه یاد گرفت. مقاله حاضر می‌کوشد تا بر پایه پیوند زبان و تفکر مطرح شده در نظریه نسبت زبانی، طرز تفکر و به تعبیر دیگر همان فرهنگ ایرانی اسلامی را از طریق گنجاندن مؤلفه‌های هویت ملی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به زبان آموزان غیرفارسی زبان منتقل کند.

۴. روش پژوهش

با توجه به این که این هفت کتاب، از منظری تخصصی به موضوع آموزش زبان نگریسته‌اند و شاید بتوان گفت جزء روزآمدترین کتاب‌های آموزش زبان فارسی هستند، به مرور کتاب‌های آموزش زبان فارسی این مؤسسه از جنبه پرداختن به مؤلفه‌های هویتی، ملیتی، ایرانی می‌پردازیم. با استفاده از روش تحلیل محتوا در جستجوی موارد مربوط به مؤلفه‌های هویت ایرانی به مرور کتاب‌های سطح مقدماتی، متوسط و پیشرفته و نیز کتاب تندآموز این مؤسسه پرداختیم. در این پژوهش ۱۸ مؤلفه سازنده هویت ملی (معرفی شده در مقاله داوری ...) را ملاک تحلیل محتوای کتاب‌های انتخاب شده قرار دادیم. دو مؤلفه دیگر یعنی اسامی ایرانی و صنایع دستی را که داوری در مقاله دیگری آنها را نیز جزء مؤلفه‌های هویت ملی دانسته نیز به آنها اضافه کرده‌ایم و در کل بیست مؤلفه هویت ایرانی ملی در تحلیل مورد نظر قرار گرفته شده است. متن، تمرینات، تصاویر و طرح روی جلد کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان مورد بررسی با توجه به شاخص پرداختن به این بیست مؤلفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. این پژوهش کتابخانه‌ای بر روی سه کتاب آموزش زبان فارسی کانون زبان ایران

تألیف مهدی ضرغامیان، سه کتاب آموزش زبان فارسی تألیف ثمره و یک کتاب درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی تألیف پورنامداریان انجام شده است. با استفاده از روش تحلیل محتوا در جستجوی موارد پرداخته شده به مؤلفه‌های هویت ایرانی به مرور کتاب‌های سطح مقدماتی، متوسط و پیشرفته و نیز کتاب تندآموز این مؤسسه پرداختیم. در این پژوهش ۱۸ مؤلفه سازنده هویت ملی (معرفی شده در مقاله داوری (۱۳۸۶)) را ملاک تحلیل محتوای کتاب‌های انتخاب شده قرار دادیم. در واقع متن و تمرینات کتاب‌ها را در جستجوی این مؤلفه‌ها مرور کردیم. روش گردآوری داده‌ها بدین صورت بود که ابتدا مؤلفه‌های هویت ملی که داوری در نگرش سنجی در خصوص نمادهای هویت ملی در شهر تهران استخراج کرده بود در جدولی وارد شد. تمامی زیرمؤلفه‌ها نیز در بخش مربوط به خود وارد شدند. مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های هویت ملی در بخش‌های مختلف هفت کتاب مورد بررسی از قبیل متن درس‌ها، تصاویر کتاب، تمرین‌ها و طرح روی جلد مورد توجه قرار گرفت و فراوانی هر مؤلفه و زیرمؤلفه در این سه کتاب شمارش شد. در بخش تحلیل کمی مجموع تمام فراوانی‌ها حساب شد و بسامد هر مؤلفه و زیرمؤلفه در جدول‌های مربوط به هر کتاب محاسبه شد. در بخش تحلیل کیفی نیز جداولی تهیه شد و تمامی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های هویت ملی را که در این سه کتاب لحاظ شده و نشده بود مورد بررسی قرار دادیم. در جداول مربوط به تحلیل کیفی که در پیوست آمده است عنوان دقیق مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های لحاظ شده در سه کتاب به طور دقیق ذکر شد. نتیجه‌گیری نیز بر اساس جداول مربوط به تحلیل کیفی و کمی ارائه شده است.

۵. تحلیل داده‌ها

درصد	مجموع فراوانی	خصوصیات اخلاقی					فرهنگ			تعداد صفحات	سطح کتاب	نام کتاب
		مذهبی بودن	خصوصیات ملی یا سیاسی	مذهبی	خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت	خصوصیات اخلاقی منفی	خصوصیات اخلاقی مثبت	غذای ایرانی	لباس			
۱۱/۵۲۵	۱۸۳	۰	۰	۰	۱۰	۱۸	۴۸	۴۲	۶۵	۸۸	مقدماتی	خواندن سطح مقدماتی
۷/۳۰	۱۱۶	۰	۰	۰	۲۳	۵۳	۱۴	۰	۲۶	۲۸۸	مقدماتی	آموزش زبان فارسی کتاب دوم بدالله ثمره

۶/۵۴	۱۰۴	۰	۰	۰	۸	۱۳	۱۴	۲۵	۴۴	۸۸	متوسطه	خواندن سطح متوسطه
۶/۱۷	۹۸	۰	۰	۰	۹	۱۵	۱۴	۱۶	۴۴	۷۹	متوسطه	تندآموز زبان فارسی
۴/۴۷	۷۱	۰	۰	۰	۲۰	۳۸	۱	۰	۱۲	۲۹۵	متوسطه	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله نمره
۱/۸۲	۲۹	۰	۰	۰	۲	۳	۶	۵	۱۳	۲۳۶	مقدماتی	آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله نمره
۱۰۰	۱۶	۰	۰	۰	۳	۶	۴	۰	۳	۵۷۳	متوسطه	درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی
۶۱۷		۰	۰	۰	۷۵	۱۴۶	۱۰۱	۸۸	۲۰۷			فراوانی
۳۸/۸۵		۰	۰	۰	۴/۷۲	۹/۱۹	۶/۳۶	۵/۵۴	۱۳/۰۳			درصد

جدول‌های شماره ۱ تا ۵ نتایج تحلیل‌های کمی را ارائه می‌دهند و جدول‌های شماره ۷ تا ۲۰ نیز ارائه دهنده تحلیل‌های کیفی این پژوهش هستند. این جدول‌ها در بخش پیوست ارائه شده است.

جدول شماره ۱: بررسی دو مؤلفه هویت ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی نتایج جدول شماره یک نشان می‌دهد مؤلفه فرهنگ و زیرمؤلفه آداب و رسوم بالاترین میزان درصد را در بین سایر مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌ها به خود اختصاص داده‌اند. هم‌چنین مؤلفه خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت، خصوصیات ملی یا سیاسی منفی و مذهبی بودن در بین سایر زیرمؤلفه‌ها کمترین درصدها را داشته‌اند.

جدول شماره ۲: بررسی دو مؤلفه هویت ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی

نام کتاب	سطح کتاب	تعداد صفحات ایرانی	شناسنامه و هویت ایرانی	آثار باستانی	اساطیر ایرانی	پرچم	ورزش‌های باستانی	دین	قومیت	جمع فراوانی	درصد
خواندن سطح مقدماتی	مقدماتی	۸۸	۰	۱۵	۲	۸	۲	۰	۰	۱۹	۱/۱۹
خواندن سطح متوسطه	متوسطه	۸۸	۰	۲	۰	۳	۰	۰	۰	۳	۰/۱
تندآموز زبان فارسی	متوسطه	۷۹	۰	۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۳۶	۲/۲۶
آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله نمره	مقدماتی	۲۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
آموزش زبان فارسی کتاب دوم یدالله نمره	مقدماتی	۲۸۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰/۰۶

۰/۱۲	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۲۹۵	متوسطه	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله ثمره
۰/۳۷	۶	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۵۷۳	متوسطه	درس فارسی برای فارسی آموزان خارجی
۷۸		۴	۰	۲	۱۱	۴	۵۴	۳	فراوانی		
۴/۹۱		۰/۲۵	۰	۰/۱۲	۰/۶۹	۰/۲۵	۳/۴	۰/۱	درصد		

نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد مؤلفه آثار باستانی بالاترین درصد و پرچم و دین پایین‌ترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۳: بررسی دو مؤلفه هویت ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی

درصد	مجموع فراوانی	ادبیات	زبان فارسی	هنر	اقتصاد	جغرافیا و مکان‌ها			تعداد صفحات	سطح کتاب	نام کتاب
						طبیعت	شهرهای ایران	قنیه ایران و مرزها			
۴/۷۲	۷۵	۲۴	۰	۰	۸	۰	۴۳	۰	۸۸	مقدمانی	خواندن سطح مقدمانی
۲/۱۴	۳۴	۰	۰	۰	۱۰	۰	۲۴	۰	۸۸	متوسطه	خواندن سطح متوسطه
۲/۵۸	۴۱	۲	۰	۰	۶	۰	۳۳	۰	۷۹	متوسطه	تندآموز زبان فارسی
۱	۱۶	۰	۱	۲	۵	۰	۸	۰	۲۳۶	مقدمانی	آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله ثمره
۱/۵۱	۴۲	۰	۰	۰	۳۲	۰	۹	۱	۲۸۸	مقدمانی	آموزش زبان فارسی کتاب دوم یدالله ثمره
۱/۷۶	۲۸	۰	۹	۰	۷	۰	۱۲	۰	۲۹۵	متوسطه	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله ثمره
۰/۶۲	۱۰	۰	۲	۰	۱	۰	۷	۰	۵۷۳	متوسطه	درس فارسی برای فارسی آموزان خارجی
۲۴۶		۲۶	۱۲	۲	۶۹	۰	۱۳۶	۱	فراوانی		
۱۵/۴۹		۱/۶۳	۰/۷۵	۰/۱۲	۴/۳۴	۰	۸/۵۶	۰/۰۶	درصد		

نتایج جدول شماره ۳ نشان می‌دهد مؤلفه جغرافیا و مکان‌ها و زیر مؤلفه شهرهای ایران بالاترین درصد و مؤلفه هنر و زیرمؤلفه طبیعت پایین‌ترین درصدها را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۴: بررسی دو مؤلفه هویت ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی هم‌چنین نگاهی به درصدهای هفت کتاب

درصد	فراوانی	سیاست					مشاهیر ایرانی				تعداد صفحات	سطح کتاب	نام کتاب
		توجه به دفاع	وجود قوانین	روابط سیاسی	توجه به مسائل مذهبی	توجه به مسائل ملی	مشاهیر سیاسی	مشاهیر دینی	مشاهیر علمی	مشاهیر ادبی			
۱/۱۳	۱۸	۱	۰	۰	۵	۰	۰	۵	۰	۷	۸۸	مقدماتی	خواندن سطح مقدماتی
۰/۳۷	۶	۰	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۸۸	متوسطه	خواندن سطح متوسطه
۰/۶۲	۱۰	۱	۰	۰	۶	۰	۰	۰	۰	۳	۷۹	متوسطه	تندآموز زبان فارسی
۰/۵۰	۸	۰	۰	۰	۸	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳۶	مقدماتی	آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله ثمره
۳/۱۹	۱۹	۰	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۱	۰	۲۸۸	مقدماتی	آموزش زبان فارسی کتاب دوم یدالله ثمره
۳/۹۶	۶۳	۳۲	۰	۱	۱۱	۰	۰	۰	۱۲	۷	۲۹۵	متوسطه	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله ثمره
۱/۱۳	۱۸	۴	۲	۰	۸	۰	۰	۰	۱	۳	۵۷۳	متوسطه	درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی
	۱۴۲	۳۸	۱۶	۱	۴۸	۰	۰	۵	۱۴	۲۰		فراوانی	
	۸/۸۴	۲/۳۹	۱	۰/۶	۳/۰۲	۰	۰	۰/۳۱	۰/۸۸	۱/۶۵		درصد	

نتایج جدول شماره ۴ نشان می‌دهد مؤلفه سیاست و زیرمؤلفه توجه به مسایل مذهبی بالاترین درصد و مؤلفه مشاهیر ایرانی و زیرمؤلفه‌های توجه به مسایل ملی و مشاهیر سیاسی کمترین درصدها را به خود اختصاص داده بودند.

جدول شماره ۵: بررسی دو مؤلفه هویت ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی هم‌چنین نگاهی به درصدهای هفت کتاب

ردیف	نام کتاب	سطح کتاب	تعداد صفحات	علم و صنعت	تاریخ و تمدن	اسامی ایرانی	صنایع دستی	فراوانی	درصد
۱	خواندن سطح مقدماتی	مقدماتی	۸۸	۰	۰	۷۴	۱۵	۸۹	۵/۶۰
۲	خواندن سطح متوسطه	متوسطه	۸۸	۰	۰	۲۰۸	۷	۲۱۵	۱۳/۵۳

۳	تندآموز زبان فارسی	متوسطه	۷۹	۰	۰	۵۸	۰	۵۸	۳/۶۵
۴	آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله ثمره	مقدمانی	۲۳۶	۰	۰	۳۶	۰	۳۶	۲/۲۶
۵	آموزش زبان فارسی کتاب دوم یدالله ثمره	مقدمانی	۲۸۸	۰	۰	۴۶	۰	۴۶	۲/۸۹
۶	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله ثمره	متوسطه	۲۹۵	۰	۰	۲۴	۰	۲۴	۱/۵۱
۷	درس فارسی برای فارسی آموزان خارجی	متوسطه	۵۷۳	۰	۰	۳۷	۰	۳۷	۲/۳۲
۸	فراوانی			۰	۰	۴۸۳	۲۲	۵۰۵	
۹	درصد			۰	۰	۳۰/۴۱	۱/۳۸	۳۱/۸۰	

نتایج جدول شماره ۵ نشان می‌دهد مؤلفه اسامی ایرانی بالاترین درصد و مؤلفه‌های علم و صنعت و تاریخ و تمدن کمترین درصد را به خود اختصاص داده بودند. نتایج جدول‌های شماره یک تا پنج نشان می‌دهد مؤلفه اسامی ایرانی بالاترین درصد را در بین کل سی و پنج زیرمؤلفه به خود اختصاص داده است. سی و پنج زیرمؤلفه بررسی شده در این هفت کتاب به ترتیب از بالاترین فراوانی به پایین‌ترین فراوانی مرتب شدند که در زیر نشان داده شده است.

۱- اسامی ایرانی، ۲- آداب و رسوم و باورها، ۳- خصوصیات اخلاقی مثبت، ۴- شهرهای ایران، ۵- غذای ایرانی، ۶- لباس، ۷- خصوصیات اخلاقی منفی، ۸- اقتصاد، ۹- آثار باستانی، ۱۰- توجه به مسایل مذهبی، ۱۱- توجه به دفاع، ۱۲- پرچم، ۱۳- ادبیات، ۱۴- صنایع دستی، ۱۵- مشاهیر ادبی، ۱۶- وجود قوانین، ۱۷- مشاهیر علمی، ۱۸- زبان فارسی، ۱۹- مشاهیر دینی، ۲۰- قومیت، ۲۱- اساطیر ایرانی، ۲۲- شناسنامه و هویت ایرانی، ۲۳- ورزش‌های باستانی، ۲۴- هنر، ۲۵- روابط سیاسی، ۲۶- نقشه ایران و مرزها، ۲۷- خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت، ۲۸- خصوصیات ملی یا سیاسی منفی، ۲۹- مذهبی بودن، ۳۰- دین، ۳۱- طبیعت، ۳۲- توجه به مسایل ملی، ۳۳- علم و صنعت، ۳۴- تاریخ و تمدن، ۳۵- مشاهیر سیاسی

جدول شماره ۶: میزان پردازش هفت کتاب آموزش زبان فارسی به مؤلفه‌های مختلف هویت ملی را نشان می‌دهد کتاب‌ها را می‌توان با توجه به میزان پرداختن شان

به مؤلفه‌های مختلف هویت ملی ترتیب زیر مرتب کرد:

ردیف	نام کتاب
۱	خواندن سطح مقدماتی
۲	تندآموز زبان فارسی
۳	خواندن سطح متوسطه
۴	آموزش زبان فارسی کتاب دوم یدالله ثمره
۵	آموزش زبان فارسی کتاب اول یدالله ثمره
۶	آموزش زبان فارسی کتاب سوم یدالله ثمره
۷	درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی

در مجموع می‌توان از این جدول نتیجه گرفت کتاب‌های تألیف کانون زبان ایران بیشتر از بقیه کتاب‌ها و کتاب درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی کمتر از بقیه کتاب‌ها به مؤلفه‌های هویت ایرانی پرداخته است. با وجود این در تمامی این جدول‌ها مؤلفه‌هایی وجود داشت که در هیچ یک از کتاب‌ها اصلاً به آن پرداخته نشده بود. این مؤلفه‌ها عبارتند از: خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت (خصوصیات اخلاقی)، مذهبی بودن (خصوصیات اخلاقی)، دین، طبیعت، توجه به مسایل ملی (سیاست)، علم و صنعت، تاریخ و تمدن، مشاهیر سیاسی (مشاهیر ایرانی). به برخی از مؤلفه‌ها نیز بسیار کم توجه شده بود که مؤلفه‌های شناسنامه و هویت ایرانی، ورزش‌های باستانی، هنر، روابط سیاسی (سیاست)، نقشه ایران و مرزها (جغرافیا و مکان‌ها) از آن جمله‌اند.

۱-۶. پرسش اول پژوهش

چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی از طریق آموزش زبان فارسی قابل انتقال هستند؟ نتایج این مقاله نشان داد تمامی مؤلفه‌هایی که از طریق زبان، تصویر و صدا و یا تلفیق آن دو قابل ارائه هستند می‌توانند از طریق آموزش زبان فارسی انتقال یابند. این مؤلفه‌ها عبارتند از فرهنگ، خصوصیات اخلاقی، شناسنامه، آثار باستانی، اساطیر ایرانی، پرچم، ورزش‌های باستانی و ملی، دین، قومیت، جغرافیا و مکان‌ها، اقتصاد، هنر، زبان فارسی، ادبیات، علم و صنعت، تاریخ و تمدن، مشاهیر ایرانی، سیاست اسامی ایرانی و صنایع دستی. برای لحاظ کردن این مؤلفه‌ها می‌توان از تکنولوژی مدرن آموزش زبان بهره جست. با توجه به مطالب ارائه شده در بالا فرضیه اول تحقیق اثبات می‌شود.

۲-۶. پرسش دوم پژوهش

چه مؤلفه‌هایی از فرهنگ ایرانی در کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان تألیف کانون زبان ایران مورد توجه قرار گرفته است؟

نتایج جدول شماره یک نشان می‌دهد در بین سی و پنج مؤلفه هویت ملی تنها بیست و پنج مؤلفه در هفت کتاب مورد بررسی قرار گرفته است. در بین این بیست و پنج مؤلفه دو مؤلفه فرهنگ و اسامی ایرانی بالاترین درصد را به خود اختصاص داده است. این مؤلفه‌ها به ترتیب فراوانی آنها در هفت کتاب مورد بررسی در زیر آمده است.

۱- اسامی ایرانی، ۲- آداب و رسوم و باورها (زیرمؤلفه فرهنگ)، ۳- خصوصیات اخلاقی مثبت (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، ۴- شهرهای ایران (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها)، ۵- غذای ایرانی (زیرمؤلفه فرهنگ)، ۶- لباس (زیرمؤلفه فرهنگ)، ۷- خصوصیات اخلاقی منفی (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، ۸- اقتصاد، ۹- آثار باستانی، ۱۰- توجه به مسایل مذهبی (زیرمؤلفه سیاست)، ۱۱- توجه به دفاع (زیرمؤلفه سیاست)، ۱۲- ادبیات، ۱۳- صنایع دستی، ۱۴- مشاهیر ادبی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، ۱۵- وجود قوانین (زیرمؤلفه سیاست)، ۱۶- مشاهیر علمی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، ۱۷- زبان فارسی، ۱۸- مشاهیر دینی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، ۱۹- قومیت، ۲۰- اساطیر ایرانی، ۲۱- شناسنامه و هویت ایرانی، ۲۲- ورزش‌های باستانی، ۲۳- هنر، ۲۴- روابط سیاسی (زیرمؤلفه سیاست)، ۲۵- نقشه ایران و مرزها (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها)، ۲۶- خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، ۲۷- خصوصیات ملی یا سیاسی منفی (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، ۲۸- مذهبی بودن (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، ۲۹- پرچم، ۳۰- دین، ۳۱- طبیعت، ۳۲- توجه به مسایل ملی (زیرمؤلفه سیاست)، ۳۳- علم و صنعت، ۳۴- تاریخ و تمدن، ۳۵- مشاهیر سیاسی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)

فرضیه دوم این پژوهش این بود که کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان، تمامی مؤلفه‌های اصلی هویت ملی را پوشش داده‌اند ولی ضرورت توجه به زیرمؤلفه‌های هویت ملی در این کتاب‌ها بارز است. نتایج به دست آمده از جداول ۱ تا ۵ نشان داد علاوه بر زیرمؤلفه‌ها تعدادی از مؤلفه‌های اصلی هویت ملی (مانند علم و صنعت، تاریخ و تمدن، و دین) نیز وجود دارند که کتب آموزش زبان فارسی مورد بررسی آنها را در نظر نگرفته‌اند. بنابراین فرضیه دوم پژوهش تأیید نمی‌شود.

۳-۶. پرسش سوم پژوهش

به هر مؤلفه به چه میزان پرداخته شده است؟

اسامی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های هویت ملی به ترتیب فراوانی آنها در هفت کتاب مورد بررسی به قرار زیر است: اسامی ایرانی، آداب و رسوم و باورها (زیرمؤلفه فرهنگ)، خصوصیات اخلاقی مثبت (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، شهرهای ایران (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها)، غذای ایرانی (زیرمؤلفه فرهنگ)، لباس (زیرمؤلفه فرهنگ)، خصوصیات اخلاقی منفی (زیرمؤلفه خصوصیات اخلاقی)، اقتصاد، آثار باستانی، توجه به مسایل مذهبی (زیرمؤلفه سیاست)، توجه به دفاع (زیرمؤلفه سیاست)، ادبیات، صنایع دستی، مشاهیر ادبی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، وجود قوانین (زیرمؤلفه سیاست)، مشاهیر علمی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، زبان فارسی، مشاهیر دینی (زیرمؤلفه مشاهیر ایرانی)، قومیت، اساطیر ایرانی، شناسنامه و هویت ایرانی، ورزش‌های باستانی، هنر، روابط سیاسی (زیرمؤلفه سیاست)، نقشه ایران و مرزها (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها).

در این جدول‌ها مؤلفه‌هایی وجود دارد که هیچ یک از کتاب‌ها اصلاً به آن نپرداخته‌اند. این مؤلفه‌ها عبارتند از: خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت (خصوصیات اخلاقی)، مذهبی بودن (خصوصیات اخلاقی)، دین، طبیعت (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها)، توجه به مسایل ملی (سیاست)، علم و صنعت، تاریخ و تمدن، مشاهیر سیاسی (مشاهیر ایرانی). به برخی از مؤلفه‌ها نیز بسیار کم توجه شده بود که مؤلفه‌های شناسنامه و هویت ایرانی، ورزش‌های باستانی، هنر، روابط سیاسی (سیاست)، نقشه ایران و مرزها (جغرافیا و مکان‌ها).

فرضیه سوم پژوهش می‌گوید کتاب‌های آموزش زبان فارسی به غیرفارسی زبانان تألیف کانون زبان تنها به برخی از مؤلفه‌های هویت ملی پرداخته‌اند و مؤلفه‌های فرعی‌تر از دید این کتاب‌ها دور مانده است. نتایج تحلیل‌ها حاکی از نپرداختن هفت کتاب مورد بررسی به برخی از مؤلفه‌ها است و این فرضیه را تأیید می‌کند.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش بیست مؤلفه هویت ملی معرفی شده توسط داوری (۱۳۸۶) را ملاک تحلیل محتوای کتاب‌های انتخاب شده قرار دادیم. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد در بین کتاب‌های مورد بررسی کتاب‌های آموزش زبان فارسی تألیف کانون زبان ایران بیشترین درصد پردازش به مؤلفه‌های هویت ملی را به خود اختصاص داده‌اند. در بین سه کتاب تألیف شده توسط کانون زبان ایران نیز کتاب خواندن سطح

مقدماتی بالاترین درصد و تندآموز پایین‌ترین درصد را به خود اختصاص داده است. در این میان کتاب درس فارسی برای فارسی‌آموزان خارجی تألیف پورنامداریان کمترین درصد را داشت. در بین مؤلفه‌ها، اسامی ایرانی و فرهنگ، و در بین زیرمؤلفه‌های آداب و رسوم و باورها بالاترین درصدها را به خود اختصاص داده‌اند. ضرورت توجه این کتاب‌ها به برخی از مؤلفه و زیرمؤلفه‌ها مانند خصوصیات ملی یا سیاسی مثبت (خصوصیات اخلاقی)، مذهبی بودن (خصوصیات اخلاقی)، دین، طبیعت (زیرمؤلفه جغرافیا و مکان‌ها)، توجه به مسایل ملی (سیاست)، علم و صنعت، تاریخ و تمدن، مشاهیر سیاسی (مشاهیر ایرانی). به برخی از مؤلفه‌ها نیز بسیار کم توجه شده بود که مؤلفه‌های شناسنامه و هویت ایرانی، ورزش‌های باستانی، هنر، روابط سیاسی (سیاست)، نقشه ایران و مرزها (جغرافیا و مکان‌ها) نیز بدیهی به نظر می‌رسد.

منابع

- احمدلو، حبیب؛ افروغ، عماد (۱۳۸۱)؛ «رابطه هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز»، *فصلنامه مطالعات ملی*، س ۴، ش ۱۳.
- الطایی، علی (۱۳۷۸)؛ *بحران هویت قومی در ایران*، تهران: نشر شادگان.
- باطنی، محمدرضا (۱۳۷۳)؛ *زبان و تفکر*، تهران: فرهنگ معاصر
- پورنامداریان، تقی (۱۳۷۸)؛ *درس فارسی برای آموزان خارجی، دوره مقدماتی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چ ۸، ۱۳۹۰.
- تامپسون، جان (۱۳۸۱)؛ *جهانی‌شدن و فرهنگ*، ترجمه محسن کلیمی، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- ثمره، یدالله (۱۳۱۱)؛ *آموزش زبان فارسی ۵ جلد*، تهران: بین‌المللی الهدی، ۱۳۸۸، چ ۵.
- داوری‌اردکانی، نگار (۱۳۸۶)؛ «نمادهای هویت ملی ایرانی و زبان فارسی»، *مطالعات ملی*، س ۸، ش ۳.
- دهشیری، م. (۱۳۷۹)؛ «جهانی‌شدن و هویت ملی»، *فصلنامه مطالعات ملی*، ش ۵.
- ربانی، جعفر (۱۳۸۱)؛ *هویت ملی*، تهران: سازمان انجمن اولیاء و مربیان جمهوری اسلامی ایران.
- رجائی، فرهنگ (۱۳۸۲)؛ *مشکله هویت ایرانیان امروز: ایفای نقش در عصر یک تمدن و چند فرهنگ*، تهران: نی.
- شاه‌تقی، نجیبه (۱۳۸۷)؛ *تعیین مؤلفه‌های هویت ملی و بررسی آنها در کتاب‌های زبان فارسی مقاطع سه‌گانه آموزش و پرورش*، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشگاه پیام نور، واحد تهران.

- شعیری، حمیدرضا؛ بخشائی، نیلوفر (۱۳۸۹)؛ «مطالعه رابطه شناخت و فرهنگ و سیر تحول آنها در متدهای آموزش زبان فرانسه»، *پژوهش های زبان های خارجی*، ش ۵۷، صص ۱۲-۷۳.
- شیخاوندی، داور (۱۳۸۰)؛ *ناسیونالیسم و هویت ایرانی*، تهران: مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
- صنیع اجلال، مریم (۱۳۸۴)؛ *درآمدی بر فرهنگ و هویت ایرانی*، تهران: تمدن ایرانی.
- صیادی، ابوالقاسم (۱۳۸۳)؛ *انقلاب اسلامی و چالش های جهانی شدن فرهنگ*، زنجان: نیکان کتاب.
- ضرغامیان، مهدی (۱۳۸۱)؛ *تندآموز زبان فارسی*، تهران: کانون زبان ایران.
- ----- (۱۳۸۱)؛ *خواندن سطح پیشرفته*، تهران: کانون زبان ایران.
- ----- (۱۳۸۱)؛ *خواندن سطح مقدماتی*، تهران: کانون زبان ایران.
- عشقوی، ملیحه (۱۳۸۷)؛ *ضرورت آموزش تعارف های ایرانی به فارسی آموزان*، مجموعه مقالات سمینار آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان، تهران.
- قیصری، نور... (۱۳۸۶)؛ *گفتارهایی در سنت روشنفکران ایرانی و هویت*، تهران: انتشارات تمدن ایرانی.
- گل محمدی، احمد (۱۳۸۱)؛ *جهانی شدن، فرهنگ، هویت*، تهران: نی.
- گیدنز، آتونی (۱۳۸۴)؛ *چشم اندازهای جهانی*، ترجمه محمدرضا جلالی پور، تهران: طرح نو.
- مجتهدی، حسین (۱۳۸۴)؛ «سازه های پایا و پویایی هویت ملی در ایران»، مجموعه مقالات کنگره فراق، *مجله گروه تاریخ دانشگاه ارومیه*.
- محمدخانی، امیر (۱۳۷۷)؛ «بررسی نقش آموزش زبان فارسی در تبیین فرهنگ ایران اسلامی»، *نشریه رشد و آموزش زبان فارسی*، ش ۴۷، صص ۴۲-۴۶.
- نامدار طالشانی، مظفر (۱۳۸۱)؛ *غرب گرایی و استحاله هویت ملی ایرانیان*، گروه تحقیقات سیاسی اسلام، قم: دفتر نشر معارف.
- نژادمعصوم، مجید؛ حقانی، نادر (۱۳۸۵)؛ «آموزش زبان و مقوله فرهنگ در بستر کلاسیک و دیجیتال»، *نشریه رشد آموزش زبان*، ش ۸۰، پاییز، صص ۴-۹.
- همتی، ماندانا (۱۳۷۷)؛ *زبان و هویت فرهنگی، در بهروز گرانیپایه، فرهنگ و جامعه: چند دیدگاه تحلیلی درباره فرهنگ عمومی*، ج ۱، تهران: شریف.
- والتر، ک (۱۳۷۹)؛ *جهانی شدن: راه بی بازگشت؟!، ترجمه و تلخیص امینی، حیات نو*، ش ۸۰، شهریور.
- Brooks, N. (1986); *Culture in Classroom, in J. M. Valdes (ed.), Culture Bound: Bridging the Cultural Gap in Language Teaching*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, I. (1997); *Globalization and Fragmentation*, Oxford: Oxford University Press.
- Lucy, John A. (1997); "Lingustic relativity, Annual review of anthropology", Vol: 26, PP 291-312.
- Mirdehghan, Mahinnaz, HoseinKargar, niloufar, Navab, Somaye & Mahmoodi, Tahere. (2011); "Cultural Barriers: Pros and Cons on ELT in Iran", *International Journal of English Linguistics*, Vol. 1, No. 1, PP 15-20.
- Sotoodenama, Elahe. (1386); "Iranian and American/ English Cultural Differences", *Zaban and Adab Journal*, Vol 11, No, 32, PP 86-98.